

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Δ.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 29 του Γενάρου 1906

ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οικονόμου αριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 183

ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΝΟ ΦΥΛΛΟ:

ΨΥΧΑΡΗΣ. 'Απολογία (τέλος).

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Τὸ Ταξίδι τοῦ Ψυχάρη

Α. Ε. Παπαμύθια Μολίβου (τῆς Μιτυλήνης).

Δ. Π. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ. 'Επιστημονικὲς μελέτες—Διορισμὸς μηνιότη.

ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ. Μανιάντικες ἱστορίες—Τὸ αἷμα πίσω!

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ. 'Ο 'Ασωτος.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ. 'Ανθὴ Γιαννιώτισσα, Ρήγας Γκόλφης, Περίκλης 'Αρέτας, Βασιλέντης.

Δ. Π. Τ. Φαινόμενα καὶ Προάματα ('Ο ἀξιωματικοβουλευτής—'Η πρώτη κωλυσιεργία—'Ο Διοπός—'Η γνώμη τοῦ Σκουλούδη—Μεταφράση.... διαμυδῆ.)

Ο ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ—Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΛΟΜΑΔΙΑΤΙΚΟ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΤΟ 'ΤΑΞΙΔΙ' ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

Κλει κάθε χρονιά μ' ἓνα βιβλίο τοῦ Ψυχάρη. Ὁραία μοῖρα στὰ γράμματα μας. Κι ἀνίσως μὰς ἔλειπε κάθε σάλος διανοητικός, θὰ φτάναν τὰ βιβλία τοῦ Ψυχάρη γιὰ νὰ δείξουν πὼς ζῇ κάποια ψυχὴ μέσα μας. Δὲν ἐξετάζω τὴν ὑποδοχὴ ποῦ γίνεται στὰ βιβλία του. Ἐμεῖς φεύγουμε, καὶ τὸ ἔργο μένει. Καὶ σὰ νὰ θέλῃ ἓνας καλὸς θεὸς μὲ τὸ ἀκούραστο φουτοδόλημα τῶν «Ρόδων καὶ τῶν Μήλων» νὰναπληρώσῃ τὴν ὀκνὴ περπατησιὰ μας, τῶν ἄλλων. Μπροστὰ στὸν ὄγκο τοῦ ἔργου του σὰ νὰ φαίνονται πᾶλλα πιδὶ λιγνά, πιδὶ παρακατου. Τοῦ σοφοῦ ὁ λόγος σὰ θαμπότερος μπροστὰ του· καὶ ὁ στίχος τοῦ ποιητῆ σὰ μισός.

Ἡ περασμένη χρονιά μὰς ἔκλεισε μὲ δεύτερο ξαναγύρισμα τοῦ «Ταξιδίου» του. Τὸ ξαναβλέπω μαζὶ σὰν ἓνα κατόρθωμα ποῦ ποτὲ δὲν περνάει, καὶ σὰ μιὰ παλιὰ μου ἀγάπη ἀλησμόνητη. Τὸ βιβλίο μου ξυπνᾷ σὰν πάντα τὴ σκέψη, καὶ ἡ ἀγάπη τὴ θύμηση. Ἀφῆστε με πρῶτα νὰ θυμηθῶ.

*

Στὰ 1888, στίς 18 τοῦ Ἰανουαρίου, στὸ γραφεῖο τῆς «Εφημερίδος». Ὁ συνάδελφός μου τότε κύριος Κακλαμάνος ἔρχεται καὶ μοῦ πρωτοφέρει ἓνα νεοτύπωτο βιβλίο.—Πάντα ἔβλεπε καὶ ἀλλοιώτικα καὶ πιδὶ μπροστὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους τριγύρω μας. Καὶ δὲν μπορούσε νὰ κρύψῃ κάποιο ὠραῖο ξάφνισμα ποῦ ἀντιφέγγιζε ἡ ὄψη του. Στὸ ξώφυλλο: ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΟΥ «Ἀμύνεσθαι περὶ πατρὸς». Τὸ βιβλίο σταλμένο πρὸς τὴν «Εφημερίδα». Τὸ συγγραφέα του καλὰ καλὰ δὲ γινώριζα τί λογὴς εἶταν. Κάπως τὸν εἶχα ἀκουσμένα γιὰ ἓνα σοφὸ ποῦ ζοῦσε στὸ Παρίσι, καθηγητὴς, γαμπρὸς τοῦ Ρενάν· τὸνομά του, κάπου τὸ εἶχα δὴ ἀνακατωμένο σὲ κάποιους ἐπιστημονικοὺς ἀγῶνες, ποῦ δὲν εἶμουν πολὺ κατάλληλος νὰ τοὺς κρίνω. Τὸ βιβλίο ἔπρεπε νὰναγελθῇ στὸ φύλλο. Καὶ εἶδα πὼς δὲν εἶταν κανένα ἀπὸ κείνα τὰ ἐντυπα ποῦ θάφτανε νὰ τὰ ξεφυλλίσω μὲ τὴ συνηθισμένη δημοσιογραφικὴ βία. Μόλις ἄρχισα νὰ τὸ ξεφυλλίζω, καὶ πέρασα στὸ πόδι δυὸ τρεῖς, πέντ' ἔξη σελίδες του, μπῆκα στὸ νόημα· ὅσο μοῦ εἶτανε δυνατό τὸ πρᾶγμα στὴν ἐποχὴ καὶ στὴ στιγμή εκείνη. Εἶτανε ἡλιου ὕψωμός γύρω σὲ ὀρίζοντες ὁλόανοιχτους. Εἶτανε κάτι σὰν τὸ στίχο τοῦ Ζαλοκώστα.

Νεοτίδες ποὺ δὲ φαίνονταν χρυσὰ σιεφάνια πλέκουν
Εἰς τοῦ βουνοῦ τὴν κορυφή...

Καὶ ξίπνησα. «Πρέπει νὰζήτε κανεὶς στὰ μέρη μας ἀπὸ μικρὸς—λέει ὁ ἴδιος ὁ Ψυχάρης,—γιὰ νὰ καταλάβῃ, γιὰ νὰ νοιώσῃ, γιὰ νὰ ἀγαπήσῃ ὅλη τὴ γλῶσσα, ὅλο τὸ νόημα, τὸ ἄγνωστο ἄλλου, ποῦ ἔχει τὸ ἀταίριαχτο καὶ ἀπλὸ ρῆμα ξυπνῶ. Ναί, ξυπνᾷς καὶ χαίρεσαι ἀμέσως... Χαίρεσαι τὴ Δημιουργία, τὴν ὑπαρξή...» Τέτοιο καὶ τὸ νοερό μου ἐκείνο ξύπνημα. Μὰ εἶν' ἀλήθεια πὼς καὶ ὁ ὕπνος μου ποτὲ δὲν εἶταν βαρὺς, βαθύς. Τὰ μάτια μου μισανοιχτά· ἀνάμεσα τοῦ ὕπνου καὶ τοῦ ξύπνου. Ἐτοιμος νὰ ξυπνήσω, ἔτοιμος, πιδὶ πολὺ ἀπὸ ἄλλους, νὰ καταλάβω πὼς ἦρθε κάποιος Μεσσίας, νὰ τὴν προσκυνήσω τὴν Ἀλήθεια, νὰ τῆς μιλήσω μὲ τὴ γλῶσσα τῆς, ὅσο καὶ ἂν τραυλίζ' ἀκόμα.

Εὐτύχημα πὼς ἡ «Εφημερίς» δὲν εἶχε προφτάσει ὡς τότε νὰ σχηματίσῃ δική της γνώμη γιὰ τὸ «Ταξίδι». Μοῦ ἔλαχε ὁ κληρὸς νὰ τὰναγγείλω. Καὶ μ' ἀφήσαν ἐλεύθερο νὰ γράψω. Ὁ δημοσιογράφος εἶναι ἀπὸ τὰ πιδὶ περιέργα ζῶα. Ἐχει γνώμη δική του; Πρέπει καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ φύλλου νὰ τὴ συμμερίζεται ἢ νὰ μὴν ἔχῃ γνώμη ἐνάντια, ἢ νὰ μὴν φροντίζει γιὰ τὸ ζήτημα, γιὰ νὰ βάλῃ στὸ φύλλο ὁ δημοσιογράφος ἀκέρια καὶ σωστὴ τὴ γνώμη του. Καί, ἡ δὲ γράφει τίποτε, ἂν εἶναι ἀρκετὰ περήφανος καὶ ἀρκετὰ ἀνεξάρτητος· ἢ, κοιμίζει τὸ νοῦ του καὶ ἀκονίζοντας τὴν πέννα του, ἐρμηνεύει—θέλοντας μὴ θέλοντας, ἀσυνείδητα ἢ συνειδητά,—τέτοια εἶναι ἡ ψυχολογία του,—ἢ τὴ δηλωμένη γνώμη τοῦ διευθυντῆ τοῦ φύλλου, ἢ τὴ γνώμη ποῦ τὸ συνεργατικὸ του χρέος τοῦ δείχνει πὼς ταιριάζει στὴν πολιτικὴ καὶ στὴ λεγόμενη πορεία τοῦ φύλλου. Κανένα ἐμπόδιο δὲν ἔτυχε σ' ἐμένα. Λίγες βδομάδες, λίγες μῆνες ὕστερα, ὅταν ἐπὶ τέλους ξεσπαθῶσαν τὰ λογῆς ἀρματωλίκια ἀπὸ τοὺς κάμπους τῆς ἐπιστήμης

καὶ τῆς φιλολογίας καὶ τραβήξανε ἴσα ἐλπίδα κατὰ τοῦ Μάγου ποῦ εἶται ξαφνικὰ κατέθηκε ἀπὸ τὰ βουνά, καὶ ὁ μακαρίτης Ρούκης καὶ ὁ μακαρίτης Γιαννόπουλος—ποῦ πάντα εὐγνώμονα καὶ μὲ συγκίνηση τοὺς θυμᾶμαι—πῆραν, φυσικὰ, τὸ μέρος τῶν καμπύσιων,—ἐγὼ δὲ θῆξα στὴν «Εφημερίδα» ὅ,τι ἔγραψα, καὶ—φυσικὰ καὶ ἐγὼ—θὰ σώπαινα, καὶ ποτὲ στὴν ἔκρη τοῦ κοντυλιοῦ μου, γιομίζοντας τίς στήλες τοῦ φύλλου, δὲ θὰ πρόβαλλε τὸνομα τοῦ Ψυχάρη.

Πρῶτη ἡ «Εφημερίς» τῆς 19 Ἰουλίου 1888» σὲ ἀρθράκι γραμμένο γιὰ λογαριασμὸ τῆς ἀπὸ τὸ χέρι μου μὲ τίτλο, «Τὸ ἐπαναστατικὸν βιβλὸν τοῦ κ. Ψυχάρη». γινώρισε στὸν ἑλληνικὸ κόσμον τὸ «Ταξίδι».

Καὶ τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα ἡ ἴδια ἡ «Εφημερίς» τῆς 20 Ἰουλίου 1888» σὲ δεύτερο ἀρθράκι γραμμένο πάλι γιὰ λογαριασμὸ τῆς ἀπὸ τὸ χέρι μου ἔγραφε τοῦτα:

«Ἄς μὰς συγχωρήσῃ ὁ κ. Ψυχάρης ὅτι μεταχειρίζομεθα τὴν βίβλην γλῶσσαν τῶν ἐφημερίδων θέλοντες νὰ συνοψίσωμεν δι' ἀνυστοῦ ἴσως καὶ τετριμμένης φεῦ! Πινανίδος τὴν ἐντύπωσιν τὴν ὁποῖαν προξενεῖ τὸ πλῆρες οὐσία καὶ πρωτοτυπίας βιβλίου του. Ἡ γλῶσσα τοῦ Ταξιδίου του ἡ δημοτικὴ, ἡ κοινὴ, ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ἡ αὐτομάτως ἀπὸ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας ἀναβλύζουσα, ἡ ἐκφραστικὴ καὶ ὠραία, ἔστω, γλῶσσα τοῦ κ. Ψυχάρη θὰ ἀπῆτει περισσοτέραν σκέψιν καὶ τριβὴν πρὸς ἀποτύπωσιν ἢ ἡ νοθογενὴς καὶ ἄχαρις γλῶσσα τῶν ἐφημερίδων, ἐξ ἧς ἀντλούμεν κατὰ δυστυχίαν ἀκόπως καὶ αὐτομάτως, ὅσον δὲν ρανταζεται ὁ κ. Ψυχάρης, χωρὶς νὰ εἴμεθα διδάσκαλοι καὶ ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ γράφοντες· τοῦτο δὲν συνηγορεῖ τόσο ὑπὲρ τῆς δημοτικότητος τοῦ ιδιώματος, ὅπερ μετὰ γνώσεως καὶ τόλμης αὐτῆς οὐ τυχούσης καθιεροῖ ἐν τῷ βιβλίῳ του ὁ ἐν Παρίσιος λόγιος.

«Ἀλλὰ δὲν σκοποῦμεν ἐνταῦθα νὰ ἀναπτύξωμεν τὰς πολλὰς, ποικίλας, καὶ ἀντιφατικὰς σκέψεις τὰς ὁποίας γεννᾷ τὸ Ταξίδι. Αὗται εἶναι ἀντικείμενα ἰδιαιτέρως μελέτης. Παρὰ πάντα δισταγμὸν καὶ παρὰ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν, τὸ βιβλὸν τοῦ κ. Ψυχάρη εἶναι ὠραῖον· ὠραῖον ἐν τῇ ποιητικῇ πρωτοτυπίᾳ τῆς μορφῆς αὐτοῦ, ὠραῖον ἐν τῷ βάθει, τῷ αἰσθηματι, τῇ γνώσει, τῷ ἐνθουσιασμῷ, τῇ ἐλληνοπρεπεῖᾳ τῆς οὐσίας αὐτοῦ· ὠραῖον διότι ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους διαπνέεται ὑπὸ ἱερᾶς πίστεως καὶ ἀκραδάντου πεποιθήσεως· ὠραῖον, διότι ἀκτινοβολεῖ ἐκ φαντασίας καὶ μοσχοβολεῖ ἐξ ἀγάπης· ὠραῖον, διότι διαβλέπομεν ἐν αὐτῷ τὴν ψυχὴν τοῦ συγγραφέως περικλειστον, ὡς ἀν' ἀγωνίζεται ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὁσίων. «Ἀμύνεσθαι περὶ πατρὸς» ἀναγράφει ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου του.—Λέξεις τινὲς καὶ φράσεις αὐτοῦ ὑπερβαίνουσι τὰ ἑκαμμένα· δὲν τὰς λέγει, οὔτε εἶναι δυ-